

DE OLDENBRAAKSCHE MOLEN TE GELSELAAR

DOOR A. J. DERKING TE BORCULO

Op 7 april 1977 werd de gemeente Borculo door aankoop eigenaresse van het molencomplex aan de van Bevervoordestraat te Gelselaar. Jaren achtereen namelijk vanaf 1855, is dit complex in handen geweest van de bekende molenaarsfamilie van Hasz, afkomstig van de Mallumse molen te Eibergen.

Een en ander inspireerde tot het natrekken van de historie van deze molen, waarbij al spoedig bleek, dat eens het fraaie essen-landschap rond Gelselaar getooid is geweest met een prachtige windmolen. Oude kadasterkaarten tonen aan, dat deze molen iets ten westen van het huidige molencomplex heeft gestaan en de naam droeg van 'Oldenbraaksche molen'.

Nog interessanter was het te ontdekken, dat de geboorte van deze molen - zoals te doen gebruikelijk is bij geboortes - niet zonder pijn en moeite is verlopen. De conceptie van de molen heeft plaatsgevonden middels een door Jan Huntelerslag omstreeks medio 1844 aan Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden overeenkomstig de wet van 21 augustus 1822, staatsblad no. 36, gedaan verzoek om hem vergunning te verlenen tot de oprichting van deze molen.

Jaren zullen verstrijken en Jan Huntelerslag zal de strijd opgeven, voordat tot de bouw van de molen kan worden overgegaan. Jan Huntelerslag was molenaar te Geesteren, waar hij huurder was van de windmolen 'De Ster', eigendom van de familie Hilhorst aldaar. Evenals de windmolen te Beltrum was deze molen gebouwd in de jaren 1819-1820 zonder dat iemand er bezwaar tegen had gemaakt, ook niet de toenmalige eigenaar van de watermolen te Borculo.

Maar Gerrit Hilhorst zag wel degelijk concurrentie in een te Gelselaar op te richten molen en bracht dit tot uitdrukking in zijn in 1844 aan Zijne Majesteit den Koning gericht bezwaarschrift, dat in extenso hierna volgt.

'Sire!

Het is met den diepsten eerbied dat de ondergeteekende Gerrit Hilhorst wonende te Geesteren Gemeente Borculo Arrondissement Zutphen Provincie Gelderland eigenaar van den te Geesteren aanwezigen windkorenmolen te kennen geeft: dat hij vernomen hebbende, dat Jan Hunterslag die thans nog molenaar op des suppliants voormelden molen is, zich tot uwe Majesteit gewend heeft om vergunning tot de oprigting van een windkorenmolen te Gelselaar; zich gedrongen ziet eerbiedig zijne bezwaren tegen dat verzoek als hetwelk zoo voor den suppliant als voor het Rijk eene alleszins nadeelige strekking heeft in te brengen Dat toch de oprigting van een korenmolen te Gelselaar hoogst nadeelig voor den suppliant zoude zijn doordien des suppliants te Geesteren aanwezigen korenmolen, bij het kostbare van deszelfs onderhoud en het aanwezig van een groot aantal korenmolens in dezen omtrek, thans reeds ter nauwernood een voldoende middel van bestaan kan opleveren en dus het gemaal van den molen zoodanig zoude verminderen dat daaraan geen voldoende bestaan meer zoude verbonden zijn wanneer te Gelselaar een korenmolen word daargesteld. Dat de gemelde J. Hunterslag aan den suppliant uit eigene beweging de huur van de suppliants molen heeft opgezegd. Niettegenstaande de suppliant hem aangeboden heeft hem dien molen nog eenige jaren voor eenen verminderden huurprijs in huur te laten en dat dus het belang van Hunterslag de oprigting van den molen te Gelselaar geenszins noodzakelijk maakt. Dat ook de oprigting van eenen korenmolen te Gelselaar noch noodzakelijk is voor het gerief der ingezetenen noch eenig uitzigt

op een voldoende middel van bestaan kan opleveren daar Gelselaar slechts een half uur van des suppliant's molen verwijderd is, en bovendien nog een aantal van 15(!) molens binnen den omtrek van bijna twee uren gaans

op eenen korten afstand van Gelselaar zijn en dus de bewoners van Gelselaar thans overvloedige gelegenheid hebben om hunne granen te doen malen zooals te Logchem Diepenheim Neede Borculo enz.

Dat dus de oprigting van eenen korenmolen te Gelselaar als slechts aan een gering getal huisgezinnen eenig meerder gemak kunnende opleveren en geen uitzigt op een genoegzaam gemaal kan geven tenzij de oprigter op de meer gunstige gelegenheid rekt welke zich aldaar voordoet om de belasting op het gemaal te ontduiken en alzoo ten koste van het Rijk zich voordeelen te verschaffen welke met eerlijkheid goede trouw en 's Rijks wetten onbestaanbaar zijn; eene berekening echter welke men zoude kunnen vermoeden dat in de drijfveren tot die oprigting mede begrepen was indien des molenaars gedrag in de laatste jaren niet meerdere blijken van getrouwe naleving van 's Rijks wetten hadden opgeleverd dan toen hij in den aanvang van zijne dienst als meesterknecht van den suppliant door zijn herhaalde overtredingen van de wet op het gemaal den suppliant veelvuldige calanges en boeten berokkende. Dat intusschen wat daarvan ook zijn moge in allen gevalle zeker is dat de voor de ontduiking van den accijns meer gunstige gelegenheid en de onmogelijkheid om zonder zoodanige ontduiking in het molenaarsbedrijf te Gelselaar een voldoende middel van bestaan vinden een sterk lokaas zouden opleveren om de belasting op het gemaal te ontduiken.

Dat dus de oprigting van eenen molen te Gelselaar de administratie in de noodzakelijkheid zoude brengen om op dien molen een bestendig toezicht te doen houden en dus eene kostbare surveillance zouden veroorzaken zonder dat het aanwezen van dien molen voor het algemeene belang noodzakelijk of nuttig te achten is daar de ondervinding heeft doen zien dat des suppliant's molen te Geesteren genoegzaam is om ten aanzien van het gemaal in de behoeften ook van Gelselaar te voorzien. Om welke reden de suppliant eerbiedig de vrijheid neemt Uwe Majesteit ootmoedig te verzoeken dat het Hoogstdezelve moge behagen in het verzoek om vergunning tot de oprigting van eenen korenmolen te Gelselaar de difficulteren en hetzelve van de hand te wijzen. Het welk doend enz. G. Hilhorst.'

Ook Jan Heukelman, eigenaar van de waterkoren-, pel- en oliemolen te Borculo laat zich niet onbetuigd in het verweer tegen de oprichting van een molen te Gelselaar. Hij schrijft op 22 oktober 1844 aan de Koning:

'Sire!

Geeft met gepasten eerbied te kennen, de ondergetekende Jan Heukelman, Eigenaar van de waterkoren Pel en Oliemolen gelegen aan de rivier de Berkel binnen Borkulo. Dat hij vernomen heeft dat er binnen den kring dezer gemeente en wel bepaaldelijk in de nabijheid van het dorp Gelselaar behoorende tot dezelfde burgerlijke gemeente van Borkulo eenen Windmolen zal gebouwd worden, welke primitief tot een korenmolen en mogelijk in vervolg van tijd ook tot een Pel en Oliemolen zal worden ingerigt. Dat het oprigten van zoodanigen molen zeer tot nadeel van des ondergeteekendens molen zou strekken gelijk hem overvloedig gebleken is door de vroegere bouw van eenen windkorenmolen bij het dorp Geesteren (mede tot deze gemeente behoorende) in het Jaar 1820 welken bouw waarschijnlijk door verzuim van den vorigen eigenaar om bijtijds daartegen te requestreeren ongehinderd is tot standgekomen. Zoo neemt hij ondergeteekende met allen eerbied de vrijheid zijne belangens door deze aan Uwe Majesteit kenbaar te maken en wel voor dat de onderneemers van de te bouwen molen voor zoveel hij weet nog geene toebereidselen tot dat doel gemaakt hebben en wel op grond van de navolgende punten:

De Borkulosche Waterkoorn- Pel en Oliemolen was vroeger een eigendom van het voormalig Domein van Borkulo en werd blijkens procesverbaal van de verkoop der Domeinen op den 21 September 1812 te Zutphen door het Domein bestuur openbaar verkocht en overgedragen 'zooals die aan het Rijk hebben toebehoord, met alle dadelijke en lijdelijke Servituten pligten lasten, genot en regten waaraan dezelve mogten onderhevig zijn', onder welke algemeene benaming van lasten echter speciaal genoemd worden:

1ste. Het onderhoud en beheer van de Avinksluis gelegen in de Gemeente Geesteren (zijnde eene kapitale sluis dienende om het overtollige Berkelwater door de Bolleksbeek naar Overijssel te ontlasten).

2de. Het onderhoud en beheer van eene sluis aan de zogenoemde Douwshof, nabij Borkulo (mede dienende om het overtollige water van de Berkel, de Leerinksbeek en de Hieminksbeeken te ontlasten).

3de. Een uitgang van 32 oude mudden (38 mud 40 kop Nederlandsch) rogge ten behoeve van de algemeene armen dezer gemeente, jaarlijks in vier termijnen te voldoen.

Alle deze hiergenoemde zeer bezwarende lasten, hoewel grootendeels tot algemeen nut dezer gemeente strekkende, gelijk elk onpartijdige en met kennis van zaken begaafde, volkomen zal toestemmen, rusten echter geheel en al op deze molens, zonder dat daartoe noch door particulieren b.v.b. door de in 1819-20 nieuw gebouwde windkorenmolen te Geesteren en de gelijktijdig nieuw gebouwde molen van Beltrum, welke laatste wel niet in den kring dezer Gemeente echter in de voormalige heerlijkheid van Borkulo gelegen is, noch door het Gemeente, of plaatselijke bestuur voor zooveel elk der opgenoemde daarbij bevoordeeld worden, immer iets ter tegemoetkoming of vermindering is, of wordt bijgedragen.

En maken het den ondergeteekende tot pligt, zich-met dit verzoek eerbiedig tot Uwe Majesteit te wenden, ten einde zoo mogelijk nog bijtijds het bouwen van eenen molen van welken aart die dan ook zijn moge welke (evenals beide opgenoemde naburige molens) wel een gedeelte van zijn voordeelen of middelen van bestaan wegneemen, maar die geensins in zijne bezwarende lasten deelen, te verhinderen. En, indien er vergunning tot het bouwen van een molen, door den tegenwoordige of door latere ondernemers mogt worden aangevraagd, zulks in het belang van den ondergeteekenden requestant goedgunstig te weigeren. Aangezien deze nog te meer aandrang vindt tot het indienen van dit eerbiedig verzoek, omdat Art. 625 van het burgerlijk Wetboek wel allerlei gebruik en genot dat iemand van zijn eigendom wil maken wettigd 'mits men aan de regten van anderen geen hinder toebrengt'.

Borkulo den 22 October 1844 't Welk doende J. Heukelman'

Vervolgens heeft het college van burgemeester en wethouder der gemeente Deventer zich niet onbetuigd gelaten in het aan de Koning uitbrengen van een bezwaarschrift tegen de oprichting van een nieuwe korenmolen te Gelselaar uit de overweging:

'dat de Stad Deventer eigenaar is van eene koorwatermolen in de gemeente Diepenheim welke zij zeer onlangs met grootte kosten weder heeft hersteld en opgebouwd; Dat het werk van die watermolen zich niet bepaalt tot de Gemeente Diepenheim van welker zuidelijke grens dezelve niet ver verwijderd is maar zich ook inzonderheid uit- strekt tot het naburige Geesteren gemeente Borculo. Dat men intusschen verneemt dat er aanvraag is gedaan om eene koorwindmolen op te rigten op het Zielland in den Gelselaarschen Esch waardoor het debiet van de Diepenheimsche watermolen zeer bedreigd wordt, te meer omdat er voor eenige jaren ook nog een andere windmolen in Diepenheim gebouwd is. Dat aan de op te rigten molen volstrekt geene behoefte schijnt te bestaan daar er genoegzame molens in de buurt zijn en die oprigting alzoo

alleen kan strekken om eene overgrootte concurrentie te weeg te brengen welke vooral in dit vak gevaarlijk is, omdat daardoor aanleiding en grootere verlokking tot sluikerijen ontstaat.

Dat indien onze informatien waar zijn de plaats waar de op te rigtten molen geplaatst zoude worden zeer gelegen zouden zijn voor zoodanige sluikerijen!

Ook Peter van den Berg, molenaar wonende te Deventer, neemt op 12 december 1844 met den diepsten eerbied de vrijheid Zijne Majesteit den Koning der Nederlanden het navolgende te kennen te geven:

'dat hij eigenaar is van den Koorn Windmolen te Diepenheim in de provincie Overijssel; dat er in de omstreken dier gemeente overvloedige gelegenheid bestaat tot het malen van granen als zijnde behalve de molen des requestrant aldaar meer dan tien koornmolens aanwezig, zoodat er hoegenaamd geene behoefte kan zijn om in de naburige Gemeente Gelselaar nog eenen Koornmolen op te rigten!'

De Districtscommissaris te Zutphen, die de Koning over al deze verzoeken moet adviseren stelt al deze bezwaarschriften in handen van het gemeentebestuur van Borculo, die tot behandeling ervan overgaat in de vergadering van 6 februari 1845. Het besluit wordt genomen, 'den Burgemeester te magtigen deswegens aan den Heer Districts Commissaris te willen berigten, dat de oprichting van een Korenmolen te Gelselaar voor meer dan 650 inwoners dezer Gemeente (die bij hogen waterstand van de Molens te Borculo en Geesteren zijn afgesneden) wenschelijk kan geacht worden en er verder bij het Gemeentebestuur hoegenaamd geene redenen bestaan om tegen het gedane verzoek te adviseren, met verdere magtiging om de ingebrachte bezwaren te willen ontzenuwen en wederleggen!'

Op 10 juni 1845 wordt het door J. Huntelerslag 'aan den Koning' gedane tweede verzoek om vergunning tot oprichting van een korenmolen te Gelselaar op het kadastrale perceel sectie A no. 600 in behandeling genomen. Opnieuw wordt de Burgemeester gemachtigd 'deswegens te berigten in der quitats ter vergadering van den 6 february j.l. omtrent een vroeger verzoek van dezelfde strekking is bepaald'. Uit dit tweede verzoek blijkt, dat ondanks een gunstig advies van het gemeentebestuur het eerste verzoek werd afgewezen. In een uitvoerig schrijven, gedateerd 10 juni 1845 bericht de burgemeester aan de districtscommissaris onder andere opnieuw dat 'de oprichting van de molen voor de ingezetenen van Gelselaar benevens voor onderscheidene huisgezinnen uit de buurtschap Lemperhoek onder Geesteren tezamen meer dan 600 zielen uitmakende, allesints geriefelijk en wenschelijk geacht mag worden voornamenlijk omdat dit gedeelte der Gemeente dikwijls door overstromingen belet wordt, de bestaande naburige molens te kunnen bezoeken!'

Men dient bij het lezen van deze zinsnede te bedenken, dat de thans bestaande verharde verbindingsweg tussen Geesteren en Gelselaar eerst in 1870 werd aangelegd. Voorts blijkt uit het schrijven van de burgemeester aan de districtscommissaris, dat door dezelfde personen, die bij de eerste aanvraag bezwaar hebben ingebracht, dit ook tegen het tweede verzoek hebben gedaan met vrijwel dezelfde argumenten. Uit de inhoud van deze brief kan ook worden opgemaakt, dat Huntelerslag kennelijk moeilijkheden heeft ondervonden om de molen op het kadastrale perceel A 600 te bouwen. Dit blijkt uit de zinsnede: 'dat hij zich in de gelegenheid gesteld ziet om een ander Kadastraal perceel op het Syland (= laag land) of elders in den Gelselaarschen Esch tot stand plaats voor eenen molen te kunnen verkrijgen!'

Op 15 juli 1845 bericht de Districtscommissaris van Zutphen aan 'den Heere Burgemeester van Borculo, dat Zijne Excellentie de Minister van Financiën het verzoek van J. Huntelerslag om eene molen onder Gelselaar te bouwen andermaal heeft van de hand gewezen!'

Driemaal is scheepsrecht zal Huntelerslag hebben gedacht, toen hij voor de derde maal een verzoek tot oprichting van een korenmolen te Gelselaar deed op 19 juli 1845.

Dit blijkt namelijk uit een tweetal bezwaarschriften ditmaal op 24 augustus 1845 ingediend door G. Hilhorst, eigenaar van de korenmolen te Geesteren en 'gepatenteerd vragt voerman' aldaar en - vreemd genoeg - een twaalfstal landbouwers te Geesteren, kennelijk daartoe aangezet door Hilhorst voornoemd. Uit hun bezwaarschrift blijkt, dat Huntelerslag inmiddels te Gelselaar woonachtig is en dat hij de molen thans wenst te bouwen op een stuk land kadastraal bekend sectie A. no. 1545 bij 'Tieberink', gelegen 'bij den algemeenen grooten weg van Geesteren op Gelselaar plus minus 30 ellen daar van verwijderd, dat deze weg door hun lieden en door meer andere inwoners dezer gemeente zooals ook door reizigers dikwijls moet gebruikt worden en dezelve bij het daar stellen eener molen op het genoemde stuk lands zeer gevaarlijk voor rijtuig en paarden zou worden.' Het bezwaarschrift is ondertekend door de landbouwers: J. Geesink, Mensink, G. W. Hungerink, H. Ebbekink, H. J. Pellenburg, Roeterink, J. Boerman, L. Nijland, W. G. Hengstegoor, H. G. Schutte, G. J. Velthuis en H. ter Haar.

Van hoeveel belang het bezit van een molen in de goede oude tijd was, blijkt evenals enkele andere voor die tijd frapante omstandigheden duidelijk uit het derde bezwaarschrift van Hilhorst.

Op 22 september 1845 schrijft de burgemeester van Borculo aan de districtscommissaris te Zutphen onder andere 'dat hij (Huntelerslag) door het aankopen eener bleekerij te Lochem in het bezit van een middel van bestaan is geraakt en derhalven besloten heeft, af te zien van het voornemen om te Gelselaar een molen op te rigten met verzoek dat zijn daartoe strekkende adres mag beschouwd worden als niet te zijn ingezonden. Daar hierdoor de geheele zaak als afgedaan kan beschouwd worden .

De burgemeester vergist zich. In het voorjaar van 1847 neemt Hendrik Baneman, molenaar te Diepenheim de wissel in de estafette om te komen tot de bouw van een windmolen te Gelselaar over van Jan Huntelerslag. Nadat zijn verzoek op Zondag den 11 April dezes jaars op de gewone wijze door afkondiging en aanplakking ter kennis van de ingezetenen is gebracht en dat daarbij een ieder, overeenkomstig des Heeren Gouverneurs besluit van den 1ste October 1836, Provinciaal blad No. 67, is uitgenoodigd om, voor zooverre tegen dit verzoek eenige bedenkingen mogten bestaan deze binnen acht dagen schriftelijk bij het plaatselijk bestuur in te dienen, richt het kollege van burgemeester en wethouders der Stad Deventer als eigenaar van de Diepenheimse watermolen (waarvan Baneman huurder is!) zich voor de vierde maal met een bezwaarschrift tot 'den Heer Burgemeester der Gemeente Borculo', gevolgd door een bezwaarschrift van Berendina Hagens, weduwe van G. Hilhorst, die inmiddels op jonge leeftijd (46 jaar) overleed op 1 november 1845 en van Jan Heukelman, eigenaar van de Borculose watermolen. Beide bezwaarschriften zijn gedateerd op 17 april 1847.

Het bezwaarschrift van Berendina Hagens bevat enkele elementen, die een goed licht werpen op de plaatselijke toestanden rond 1847 in Gelselaar en Geesteren. Daarom volgt het hierna in extenso.

'De ondergetekenden B. Hagens, weduwe van G. Hilhorst, eigenaresse der windkorenmolen te Geesteren en gepatenteerde vrachtrijdster aldaar en J. Hilhorst zoon van genoemde weduwe molenaar op gemelde molen, beiden te Geesteren woonachtig hebben de eer tegen het daarstellen eener windkoren en pelmolen op een stuk land kadastraal bekend onder sectie A no. 619 in de nabijheid van Tieberink te Gelselaar gelegen, waartoe aan Heeren Gedeputeerde Staten der Provincie Gelderland de vergunning is aangevraagd door Hendrik Baneman te Diepenheim in Overijssel woonachtig, de volgende bedenkingen en bezwaren in te brengen.

1. Dat het stuk land sectie A No. 619 gelegen zijnde bij den algemeenen grooten weg van Geesteren op Gelselaar nog geen dertig Ellen van den zelven verwijderd en door inwoners en reizigers moetende gebruikt worden, zoo zal dezelve voor paarden en rijtuig bij de toestemming tot het oprichten eener molen aldaar zeer gevaarlijk zal worden, waarom dan ook daartegen is voorzien en de oprichting van molens op zodanige plaatsen verboden in gevolgen het Reglement

op het beheer en onderhoud der buurtwegen in de Provincie Gelderland goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 25 Februarij 1823, No. 30, alwaar in Art. 55 gezegd wordt 'Geene molens, Looijerijen, Blaauwververijen, of andere Fabrieken, zullen voortaan langs de wegen mogen worden aangelegd of weder op-

gericht binnen een afstand van 45 ellen enz. Dat de ingebrachte bezwaren genoegzaam blijk zullen geven van de ongeschiktheid derplaats alwaar men voornemens is de molen te bouwen en van de gevaren en ongelukken die bij het daarstellen derzelve zouden kunnen voortvloeijen, waarop zij vermenen niet zonder grond het WelEd.Achtbaar bestuur met Eerbied te durven verzoeken van te willen attenderen zooals ook dat er nog heerschende behoeften nog noodzakelijkheid kan gevonden worden in het daarstellen of bestaan eener Kooren en pelmolen in het Kerspel Gelselaar, aangezien de ingezetenen genoegzame gelegenheid hebben om hun graan te doen malen op de nabij gelegen molens van Geesteren, Borculo, Diepenheim, Markelo, Goor, Markvelde, Neede, Olden Eijbergen en Lochem, en tot verder gerief zedert jaren herwaarts reeds voor het bestaan der Geestersche windkooren molen de inwoners van Gelselaar voor een zeer groot gedeelte gewoon zijn hun graan ter watermolen te Borculo te doen malen en daartoe een karreman geregeld twee dagen in de week voor rekening der ingezetenen het graan van hun lieden ter molen te Borculo bezorgd hetgeen door denzelven aan meel word terug gebracht. De ondergetekenden vertrouwen dat de WelEdeleAchtbare President en leden van het Gemeente Bestuur met hun de onnoodzakelijkheid van het bestaan eener windkooren en pelmolen te Gelselaar zullen inzien en bezeffen, dat zij nimmer voor den molenaar eenig bestaan zal kunnen opleveren.

Steunende op de bekende belangstelling dewelke immer door het WelEd.Achtb.bestuur voor het welzijn en den voorspoed der inwoneren dezer gemeente is betoond geworden, durven de ondergetekenden zich vleijen dat de belangens eener weduwe en wezen ook nu door hetzelfde zal ter harte genomen worden en boven dat eens vreemdelings worden gesteld en hebben de eer bij het WelEd.Achtbaar Bestuur der Gemeente van Borculo ten sterkste aan te dringen dat het verzoek van Hendrik Baneman worde van de hand gewezen.'

Jan Heukelman brengt in zijn vierde bezwaarschrift dd. 17 april 1847 tegen de oprichting van een windmolen te Gelselaar niet zoveel nieuws naar voren. Daarnaast zijn nog 13 inwoners van Geesteren en 2 te Gelselaar het niet eens met de oprichting van een windmolen in verband met de standplaats van de molen op nog geen '30 ellen van den publieken weg van Gelselaar naar Geesteren'. Opnieuw besluit de gemeenteraad van Borculo in zijn vergadering van 21 mei 1847 aan de heer Districtscommissaris te berichten: 'dat er verder hoegenaamd geene redenen bekend zijn, die uit het oogpunt van goede policie grond kunnen opleveren om de verzochte vergunning niet te verlenen, terwijl het niet kan ontkend worden, dat het bestaan van een Korenmolen te Gelselaar een belangrijk gerijf voor de ingezetenen van dat Kerspel zou opleveren'.

Helaas mag ook dit advies Baneman niet baten. De Districtscommissaris bericht namelijk op 3 augustus 1847 aan 'den Here Burgemeester van Borculo' het navolgende:

'Heeren Gedeputeerde Staten hebben goedgevonden bij besluit van den 29 Julij j.l., No. 7, kennis te geven van den inhoud eener resolutie van den Heer Minister van Financien dd. 20 July l.l., No. 16, strekkende ter afwijzing van het door H. Baneman gedaan verzoek om eenen koren of pelmolen te Gelselaar te mogen oprigten.'

Evenals Huntelerslag geeft ook Baneman de strijd na één aanval te hebben ondernomen niet op. Blijkens een brief van 16 april 1849 van de burgemeester van Borculo aan de districtscommissaris heeft E. Bannink te Gelselaar op 2 december 1848 een hernieuwde aanvraag van Baneman om vergunning tot oprichting van een korenmolen op het kadastrale

perceel A 619 ondersteund. Voor de zoveelste maal schaart ook de gemeenteraad zich achter het verzoek van Baneman.

Niets helpt. Blijkens de notulen van de vergadering van assessoren van 19 Juny 1849 'wordt voorgenomen een adres van H. Baneman en anderen, waarbij nader wordt teruggekomen op een geweigerd verzoek tot het bouwen van een koren en pelmolen te Gelselaar'.

Kennelijk wordt het bouwen van een korenmolen te Gelselaar door meerderen als een winstgevende aangelegenheid beschouwd. De notulen van de gemeenteraad van 25 juli 1849 vermelden namelijk: Voorgenomen hebbende een aan Z.M. den Koning gericht adres van G. A. en J. W. Heersink wonende te Hummelo, houdende verzoek tot vergunning voor het oprichten van een windkorenmolen te Gelselaar op een stuk bouwland Sectie A no. 547 in de Kadastrale Gemeente Geesteren'.

De burgemeester van Borculo richt zich bij Brief van 30 juli 1849 tot de districtscommissaris met de navolgende niet mis te verstane bewoordingen:

'Naar aanleiding uwer missieve van den 29 Juny j.1. No. 703, waarbij in onze handen is gesteld een adres van G. A. en J. W. Heersink die daarbij vergunning verzoeken tot het oprichten van een windkorenmolen te Geldelaar, hebben wij de Eer UwEdGestr bij dezen toe te zenden het besluit van den Raad dezer Gemeente dd. 25 dezer No. 1 rakende den uitslag van het onderzoek de commodo et encommodo ter dezer zaak ingesteld, vergezeld van het bovengemelde verzoekschrift, benevens de twee adressen van bezwaar tegen dat verzoek ingekomen.

Onder referentie aan voormeld besluit nemen wij de vrijheid tot nadere toelichting van de laatste considerans nog onder de aandacht van UwEdG te brengen dat vroeger aanvankelijk door J. Huntelerslag en nadien door H. Baneman herhaalde malen vergunning is verzocht tot het oprichten van een windkorenmolen te Gelselaar, welke vergunning hoezeer ook daartegen uit het oogpunt van politie geene bedenkingen hebben bestaan nothans is geweigerd, zoo het schijnt alleen tengevolge van bezwaren of bedenkingen door de administratie van 's Rijks belastingen tegen dien molenbouw aangewend, hetgeen kan afgeleid worden uit de bijzonderheid, dat een nader verzoek, door H. Baneman in het laatst van 1848 gedaan, bij Resolutie van den Minister van Financien dd. 6 Maart 1849, No. 59, is van de hand gewezen zonder dat daaromtrent een nader onderzoek de commodo et encommodo is gevorderd.

Dat den vroegeren verzoeker Baneman, wiens pogingen om zich na voorafgaande goedkeuring door de oprigting van een Korenmolen te Gelselaar een middel van bestaan te verschaffen, herhaalde malen door afwijzende beschikkingen zijn verijdeld, zelfs na alle ondervondene teleurstellingen niet heeft opgehouden zijne belangen langs den wettigen weg te bevorderen, zonder zijne verzoeken gepaard te doen gaan met handelingen die het kenmerk dragen van minachting en versmading der wettelijke bepalingen, en strijd met den betamelijken eerbied en eene verschuldigde gehoorzaamheid aan de wet.

Dat daartegen de verzoekers G. A. en J. W. Heersink reeds in het midden van de maand Juny (welligt vroeger dan de inzending van hun adres) zijn begonnen met den aankoop van het in hun adres vermelde terrein en gelijktijdig bouwmaterialen hebben doen aan- voeren, zoodat zij thans al voordat het onderzoek is afgelopen, dat de vergunning behoort vooraf te gaan, reeds werkelijk vorderingen hebben gemaakt met het op metselen der muurwerks voor een steenen windmolen, welke daad het bewijs oplevert, dat zij het doen van het verzoek slechts als een blote formaliteit willen beschouwen, terwijl zij bovendien (zoo men verhoeds door zinspelingen en gezegden zouden hebben doen blijken) zich van het verkrijgen der vergunning volkomen verzekerd te houden. Het zal wel geene bevreemding verwekken, dat dit gedrag, in verband met de aanzienlijke geldsommen waarover de ondernemers in weerwil van hun bekend onvermogen kunnen beschikken aanleiding geeft tot allerhande beoordeelingen die meest op de slotsom

neerkomen, dat er een voornaam persoon achter het scherm zit, welke of zelve lid van de hooge regering is, of bij de regering een veelvermogenden invloed kan doen gelden en dat daarom de oprigting en inwerkingstelling van een Korenmolen te Gelselaar vroeger aan andere ondernemers geweigerd, thans ontwijfelbaar zeker is.

Zij, die alleen het oog hebben op de vervulling van den wensch om een Korenmolen te

Gelselaar te verkrijgen, bewaren het stilzwijgen over deze redeneringen, anderen geven luide te kennen, dat een gunstigen uitslag hunne verontwaardiging zal opwekken, en dat zulks het bewijs zou opleveren van het werkelijk bestaan van voorregten die nog steeds aan stand en rijkdom worden toegekend, terwijl nog anderen (waaronder ook wij behoren) alleen vrezen, dat bij eene ernstige volharding der ondernemers (die volgens hunne aangenomen houding niet twijfelachtig schijnt) eindelijk de verlangde vergunning zal worden verleend en zodoende eene Stoutmoedige, den eerbied en de wetten trotserende handelwijze zal zegepralen over het gedrag van den meergemelden Baneman, dat zich steeds heeft gekenmerkt door blijken van eerbied voor koning en wet.'

Kennelijk heeft deze brief van de burgemeester toen toch indruk gewekt bij hogere instanties. De districtscommissaris bericht hem nl. op 21 november 1849 : 'Ik heb de Eer UEdG bij deze ter informatie te doen toekomen afschrift van het Besluit van Heeren Gedeputeerde Staten dd. 17 dezer No. 15, betrekkelijk de verleende vergunning aan H. Baneman tot de oprichting van eenen Koren en Pelmolen te Gelselaar'.

Maar edoch! Bij brief van dezelfde datum wordt ook aan Gerrit Arend Heersink en Jan Willem Heersink te Hummelo vergunning verleend om te Gelselaar een windkorenmolen te bouwen. Zeer merkwaardig worden na jaren achtereen categorisch te hebben geweigerd plotseling door de overheid op een gelijk tijdstip vergunningen afgegeven voor de bouw van liefst twee windkorenmolens te Gelselaar nl. een op het perceel A 619 (verzoeker Baneman) en een op het perceel A 547 (verzoekers Heersink). Omdat de gebroeders Heersink reeds met de bouw waren begonnen, heeft Baneman vermoedelijk de moed opgegeven. De bouw van de molen wordt door de gebroeders Heersink voltooid. In de schoot der historie zal eeuwig verborgen blijven wat de beweegredenen zijn geweest tot het afgeven van twee vergunningen, nadat jarenlang door meerdere personen strijd is geleverd om er een te bemachtigen.

Toch hebben de gebroeders Heersink kennelijk niet de revenuen uit de exploitatie van de molen ontvangen, die hun voor ogen hebben gestaan bij de bouw ervan. Ongeveer vijf jaar na de voltooiing van de bouw namelijk op 23 maart 1855 wordt voor Gerrit Kersten Vervoort, openbaar notaris residerende te Doesburg een akte verleden waarbij Jan Willem Heersink, molenaar te Gelselaar de molen in vollen en vrijen eigendom overdraagt aan Johannes Stephanus van Hasz, molenaar wonende te Eibergen voor de som van f. 5500,00.

Vermoedelijk heeft door deze verkoop Hendrik Baneman via een omweg toch het doel bereikt, dat hem indertijd voor ogen stond bij de door hem voorgenomen bouw van een molen bij 'Tieberink'te Gelselaar. Van Hasz, de koper van de molen, blijkt namelijk getrouwd te zijn met Hendrika Baneman, een dochter van Hendrik Baneman. Voor haar en haar man was de door Baneman te bouwen molen zeer waarschijnlijk bestemd geweest.

Vanaf 1855 tot 1952 is het molencolplex te Gelselaar in handen geweest van de familie van Hasz. In het prille begin van de dertiger jaren is de windmolen afgebroken en vervangen door nieuwbouw, ontworpen in augustus 1930 door het N.V. Architectenbureau Twente te Enschede, waarvan directeur was de heer ir. C. de Hoogh. Tot 1952 vond de exploitatie van het nieuw molencolplex plaats door de familie van Hasz. Daarna werd de exploitatie overgenomen door de cooperatieve aan- en verkoopvereniging 'Geesteren-Gelselaar'te Borculo, die in een later stadium is opgegaan in de Cooperatieve Land-bouwvereniging 'Agrarisch Belangen Centrum'te

Lochem. In een vrij kort tijdsbestek werd door laatstgenoemde coöperatie de afgelopen jaren de activiteiten in het molen-complex verminderd. Definitief hebben deze een einde genomen op 1 mei 1978, de datum waarop de gemeente Borculo de eigendommen in feite overnam en afbrak, waarna de beschikbare ondergrond diende voor de bouw van een aantal woningen. Na realisering hiervan is voor altijd in Gelselaar een brokje historie aan het oog van de voortlevenden onttrokken.